

Prešovské obdobie hudobného pedagóga a huslistu Josefa Brabca - jeho estetické, koncertné a pedagogické ideály

Renáta Kočišová

Hudobné školstvo v Prešove sa vyvíjalo na začiatku 20. storočia v priaznivej situácii. Po vzniku Československej republiky sa tu napriek výraznej zmene v spoločenských pomeroch a prerodu z Rakúsko-uhorskej mnohonárodnostnej monarchie do nového československého štátu neprerušila kontinuita hudobného školstva. Kľúčovou osobnosťou, ktorá dohliadala na plynulý prechod z uhorského na slovenské hudobné školstvo, bol skladateľ, pedagóg hudby, klavirista a organista Mikuláš Moyzes (1872-1944). Ten sa stal na základe absolvovaných štátnych skúšok v Budapešti a praxe v uhorských mestách (Eger, Oradea, Čurgov, Kláštor pod Znievom) veľmi skoro po príchode do Prešova (1908) výraznou osobnosťou prešovského hudobného života a najmä uhorského spolkového diania. Vďaka hudobnej odbornosti a perfektnej znalosti maďarského jazyka sa čoskoro vypracoval na jedného z ťažiskových pedagógov Hudobnej školy Széchenyiho kruhu (Széchenyi kör)¹, založenej v roku 1909. Už od svojho počiatku bola tejto škole venovaná veľká pozornosť, nielen zo strany úradov v Budapešti, ale aj od hornouhorskej (po maďarsky hovoriacej) verejnosti. Vypovedajú o tom zoznamy zúčastnených osobností na hudobných akadémiách tejto inštitúcie. Počty zapísaných detí narastali a tomuto stavu sa prispôboval aj pedagogický zbor. Hudobná škola Széchenyiho kruhu jestvovala aj krátko po vzniku Československa, avšak po nariadenom ukončení jestvovania spolku v novej štátotvornej a národnej atmosfére nastal jej útlm. Mikuláš Moyzes si spomína na tieto udalosti s odstupom času takto: „Starší funkcionári Széchenyiho spolku upozornili na [inštitucionálny útlm prešovskej hudobnej školy] a požiadali odbočku Matice slovenskej v Prešove, aby sa venovala prevzatíu školy a poslovenčila ju“². Ustanovilo sa prvé kuratórium, ktoré dohliadalo na preberanie majetku školy (hudobné nástroje, hudobniny a i.), ba aj záväzkov (prenájmy a i.), prebratie niektorých učiteľov, poniektorí dostali aj podmienku do dvoch rokov naučiť sa po slovensky. V preberajúcom protokole o prevzatí školy³, datovanom 11. júna 1921 boli stanovené aj ďalšie pravidlá a poplatky. Už začiatkom septembra 1921 sa otvorili brány Mestskej hudobnej školy v Prešove a o tejto skutočnosti bola informovaná aj Mestská rada v Prešove nasledovne: „S božskou pomocou do života vstúpila na východnom Slovensku utvorená prvá slovenská hudobná škola, ktorej cieľom je rozširovať hudobnú kultúru na Slovensku - vychovávať slovenskú mládež vo všetkých cenných kultúrno-historických smeroch, pestovať všeslovenskú vokálnu a inštrumentálnu hudbu, neskôr vychovávať slovenských umelcov a odborníkov“. List napísal nový správca (riaditeľ) novozriadenej inštitúcie Mikuláš Moyzes⁴.

Lenže počiatočnú eufóriu pri vzniku hudobno-výchovnej ustanovizne postupne zakryl narastajúci finančný deficit školy. Hoci sa počet zapísaných žiakov zvyšoval, zápisné a ani školné nestačili pokryť jej výdavky. Tými sa chápali: výplaty pre vyučujúcich, školníka

¹ Hudobná škola Széchenyiho kruhu vychádzala z plánov štátnej hudobnej akadémie (Országos Zeneakadémia). Jej učiteľmi od roku 1909 boli: Soma Káldi - učiteľ klavíra, József Becht - klavír a harmónium, František (Ferencz) Hoffmann (sláčikové nástroje), Mikuláš Moyzes (náuka o hudbe, hudobná teória, sólový a zborový spev), v roku 1911 do kolektívu prišla Olga Hoffmann, učiteľka klavíra. Proces vyučovania sa mal spočiatku realizovať v priestoroch Széchenyiho kruhu, ktorý sídlil v komplexe budov Čierny orol, ale napokon sa prenajala miestnosť prešovského kasína (herne), za ktorú Hudobná škola Széchenyiho kruhu platila dohodnutú výšku prenájmu v korunách, ako je aj uvedené vo výdavkoch spolku.

² BRABEC, Josef - MOYZES, Mikuláš. 1934. Výročná zpráva 1933-1934. Mestská hudobná škola v Prešove, s.2.

³ Protokol archivovaný In: Štátny archív v Prešove. Osobný fond F.Matúša, šk.35/25.

⁴ Rukopis listu, písaný M.Moyzesom, archivovaný In: Štátny archív v Prešove. Osobný fond F.Matúša, šk.35/24.

a ladiča, poplatky za elektrinu a kurivo, opravy nástrojov, úhrady tlačiarňam, kancelárske a iné potreby. M.Moyzes vypisoval s istou pravidelnosťou žiadosti o subvenciu na všetky strany. Pomocnú ruku podalo najmä mesto, resp. mestské zastupiteľstvo, ktoré podporilo školu jednorázovými čiastkami a palivovým drevom, ale k bezproblémovému chodu školy to nepostačilo. Deficit školy sa rokmi zväčšoval, pretože ani sľúbené subvencie mesta neprichádzali v stanovených časoch a čiastkach. Napr. Mestské zastupiteľstvo v Prešove dňa 28.2.1922 poukázalo pre predsedníctvo Matice slovenskej 5000,- korún československých, pravidelnú subvenciu pre fungovanie Mestskej hudobnej školy⁵. Napriek snahám M.Moyzesa a predsedom kuratória školy, musela Mestská hudobná škola siahnuť k pôžičke⁶. Dôsledky nenechali na seba dlho čakať, počet žiakov klesol na polovicu. M. Moyzes bol natoľko znechutený, že sa po deviatich rokoch zriekol vedenia školy (viedol ju v rokoch 1921-29) – aj napriek tomu, že Mestská hudobná škola pod vedením M.Moyzesa začala od svojho fungovania mať výrazný podiel na formovaní hudobného života mesta Prešov. Hudobnú aktivitu v meste vyvíjali v medzivojnovom období najmä jej pedagógovia ako koncertní umelci, či autori skladateľských počinov. Ale súčasťou hudobného života sa stali aj pravidelné a verejné školské hudobné produkcie žiakov Mestskej hudobnej školy, ktorí boli vysielaní aj do iných školských inštitúcií, aby tam vytvorili umelecký program. Na strane druhej ale neustále sa zvyšujúci deficit napokon vyvrcholil mimokonkurzným vyrovnaním⁷. Do tejto zložitej atmosféry nastúpil v roku 1926 mladý perspektívny huslista a pedagóg Josef Brabec.

Josef Brabec (30.1.1900 - 20.12.1977) pochádzal z hutnícko-haviarskej rodiny. Z knihy narodených detí je zjavné, že jeho otec Josef Brabec pôsobil ako hutník v Kladne, matka Františka Brabcová, rod.Veselá pochádzala z haviarskej rodiny. Brabcovi bývali v Kladne, v matrike je aj poznámka, že Josef Brabec bol od roku 1920 bez vyznania⁸.

Pri hľadaní ďalších informácií o osobe J.Brabca, sme sa obrátili na: Moravský zemský archív v Brne - Státní okresní archív Zlín, ale české pedagogické pôsobiská J.Brabca v tomto prípade boli mimo pôsobnosť tohto archívu. Z dostupných odpovedí Státního okresního archívu Vsetín, je fond Městská hudební škola Valašské Meziříčí (1938-1953) bohužiaľ nespracovaný a k bádateľskému štúdiu neprístupný, aj keď obsahuje knihy z porad a informácie o žiakoch školy, väčšina materiálu však pochádza z obdobia po roku 1946, teda po období pôsobenia J.Brabca, ani fotografia J.Brabca sa tam nenachádza⁹. Z ďalšieho pátrania v Státním okresním archívu Uherské Hradiště (list z 11.2.2020) prišlo odporúčanie obrátiť sa na Muzeum Jana Amose Komenského v Uherském Brodě, a informácie v článku Z historie hudebního školství v Uherském Brodě¹⁰, ale spis, ba ani fotografia J.Brabca sa tam nenašli¹¹. Keďže Josef Brabec sa narodil v Kladne a potom sa po pôsobení na Slovensku presťahoval do moravských miest, a ďalej publikoval svoje husľové školy v českých vydavateľstvách, riadil valašsko-meziríčsku (1939-1946), uhersko-brodskú (1946-1950), ostravskú (1947-1948) hudobnú školu

⁵ Finančné príspevky Mestského zastupiteľstva sa pohybovali v jednotlivých rokoch v rozmedzí od 5000-10.000, korún československých.

⁶ ŽILKA, Július.1941. 20 rokov Mestskej hudobnej školy v Prešove. In: *Výročná správa za šk.rok 1940/41*. Prešov: J.Nižník. s.5.

⁷ Tamže, s.5.

⁸ Matričný zápis o narodení a krstu J.Brabca sa nachádza In: Státní oblastní archív Praha, e-badatelna, Matrika rímsko-katolíckej cirkvi, matrika Kladno č. 34, s. 419 v origináli. Foto s.423. M7-1/34.

⁹ Za zaslané informácie ďakujeme PhDr. Tomášovi Baletkovi, PhD., riaditeľovi Státního okresního archívu Vsetín. List z 21.2.2020.

¹⁰ In: Malovaný kraj, roč. 48, č. 2, rok 2012.

¹¹ Za informácie ďakujeme Mgr. Lukášovi Čoupekovi, Ph.D. riaditeľovi Státního okresního archívu Uherském Hradišti.

a kroměřížsku vyššiu hudobnú školu (1950-1963)¹², umelecky viedol viaceré zoskupenia komornej hudby, usudzovali sme, že môže mať založený osobný fond v Státním oblastním archivu v Praze – v Státním okresním archivu v Kladne. V kladenském archivu sme získali kontakt¹³ na bývalú zamestnankyňu, archivárku PaedDr. Irenu Veverkovú, ktorá sa venuje osobnostiam regionálnej hudby a láskavo nám poskytla niekoľko vzácnych informácií, najmä z doby pred prešovským pôsobením Josefa Brabca v Kladne¹⁴, ktoré následne uvedieme.

Ako sa dozvedáme zo spracovaného hesla, Josef Brabec, rodák z Kladna, učil sa v rokoch 1905-1917 hrať na husle u Václava Černého v Libušine pri Kladne a pokračoval na pražskom konzervatóriu u Štěpána Suchého (1920-1923) a Otakara Kozla (1923-1926), v rokoch 1923-1926 na majstrowskej škole štátneho konzervatória u významného husľového pedagóga, virtuóza a koncertného hráča Karla Hoffmanna, primariusu Českého kvarteta¹⁵. Nie je preto náhodné, že výročná správa Mestskej hudobnej školy v Prešove za školský rok 1935/36 obsahuje dva nekrológy za Jánom Levoslavom Bellom a Karlom Hoffmannom, ktorí zomreli v roku 1936. Jozef Brabec o desať rokov po ukončení majstrowskej školy o svojom učiteľovi píše: „ Bol to huslista - umelec takého formátu, akého svet do tej doby nepoznal. Virtuóz ohromnej techniky, ktorá mu bola tak samozrejماً, bez všetkých efektov a nikdy na obdiv nevystavovaná. Veľký umelec nedal sa strhnúť lákajúcou slávou virtuóza sólistu a sadol si s tromi spolužiakmi k pultom, aby vytvorili slávne České kvarteto. K. Hoffmann účinkoval s Českým kvartetom na viac ako 4.000 koncertoch, precestovali celú Európu, od Ruska až po Španielsko, od Anglicka až po Turecko a všade šírili slávu českej hudby, kultúry a národa“¹⁶. J.Brabec v čase svojho prešovského pôsobenia neustále rozvíjal vzťah k českej hudbe a kultúre, pripomínal si vzácné výročia českých skladateľov viacerými hudobnými akadémiami, alebo interpretoval ich husľové a komorné skladby. Ešte pred príchodom do Prešova pôsobil v Kladne ako druhý koncertný majster a sólista divadelného orchestra (1917-1920) a Stredočeskej filharmonie¹⁷ (1922-1926), zároveň bol prvým huslistom sláčikového kvarteta, husľový pedagóg a zbormajster Pěveckého sdružení studentstva.¹⁸ To, že sa o J.Brabcovi v Kladne málo hovorí je podľa dr.I.Veverkovej (z listu 4.3.2020) fakt, že: „ odesel z Kladna tak mlád, že nemel čas nijak významne se zapojit do hudebního života. V podkladech Stredočeské filharmonie jsem zjistila, že dne 26. 11. 1922 vystoupil jako sólista Stredočeské filharmonie v Kladně“. Na programe bola Predohra z opery Figarova svadba, Husľový koncert D dur, Symfónia C dur (Jupiterská), Sláčikové kvarteto No.18, všetko diela W.A.Mozarta¹⁹. A dr. I.Veverková doplňuje aj ďalšiu skutočnosť: „ To, že více sólových vystoupení J.Brabec v Kladně nemel, může do jisté míry souviset i s tím, že ve stejné době působil ve Stredočeské filharmonii jiný rodák Jaroslav Štěpánek, pokládaný za zázračné dítě, koncertoval od svých čtyř

¹² SPÁČILOVÁ, Jana. 2015.[heslo Josef Brabec]. In: Český hudební slovník osob a institucí. [online]. [cit. 2020-10-08].Dostupné z:

https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=7294

¹³ Informácie nám poskytla archivárka Bc. Michaela Balá, Státní okresní archiv Kladno, za ktoré jej ďakujeme.

¹⁴ Za informácie jej srdečne ďakujeme, list z 2.3.2020.

¹⁵ ŠOURKOVÁ, Anna. 2019. [heslo Josef Brabec]. In: Biografický slovník českých zemí. Praha: AV ČR. [online]. [cit. 2020-10-08].Dostupné z:

http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/BRABEC_Josef_30.1.1900-20.12.1977

¹⁶ BRABEC, Josef. (Štátom subvencovaná) Mestská hudobná škola v Prešove. Výročná správa za školský rok 1935/36. Prešov: Minerva, s.3. (18s.).

¹⁷ Pre upresnenie: Kladenský divadelný orchester bol prakticky totožný s neskoršou Stredočeskou filharmonií, ktorá vznikla z neho. V oboch prípadoch stál na čele orchestra Josef Vašata, otec Rudolfa Vašaty (podľa informácií dr.I.Veverkovej).

¹⁸ SPÁČILOVÁ, Jana. 2015.[heslo Josef Brabec]. Ref.12..

¹⁹ 10 let Stredočeské filharmonie na Kladně. 1922 – 1932., s. 25.

let“. Zmieňovaný kladenský rodák Jaroslav Štěpánek bol rad rokov koncertným majstrom Košickej filharmónie (od roku 1933), ktorú dirigoval ďalší český hudobník, dirigent Bedřich Holeček²⁰, obaja sa snažili o programovú pestrosť v rozhlase často uvádzaného orchestra.

V učiteľskom kolektíve v prešovskej Mestskej hudobnej škole pôsobil Josef Brabec od roku 1926 až do konca roku 1938. Kolektív hudobných pedagógov tejto školy nikdy nebol veľký, ale M.Moyzes si prezieravo kolegov vyberal tak, aby daní hudobníci boli aj koncertne, skladateľsky alebo publikačne činní a v tejto svojej umeleckej voľbe sa nikdy nezmýlil. Prvý učiteľský kolektív prešovskej školy pozostával z Mikuláša Moyzesa, Samuela Káldiho, manželov Jána a Elly Medzihradských a Žofie Maťugovej. Spolu s pani Máriou Moyzesovou, manželkou M.Moyzesa, sa poniektorí pedagógovia v 20tych – 30tych rokoch 20.storočia pravidelne zúčastňovali na koncertnom živote nielen v Prešove, Košiciach, ale aj v Bardejovských kúpeľoch. Moyzesovci pozývali do Prešova významné hudobné telesá a osobnosti (Českú filharmóniu, České dychové kvinteto, českého dirigenta Václava Talicha, slovenského skladateľa Mikuláša Schneidera-Trnavského, českého organistu a pedagóga Bedřicha Antonína Wiedermanna a iných), takže v meste panoval čulý hudobný život.

Jozef Brabec prišiel do Prešova zrejme počas posledného roku pôsobenia alebo po odchode huslistu Jána Medzihradského a prevzal tu celé husľové oddelenie. K tomuto predmetu si pribral aj vyučovanie intonácie a hudobnej teórie. Doobeda vyučoval husle na prešovskom Učiteľskom ústave, ktorý bol situovaný v kolegiálnej budove. Jeho kurzy mali štvorročné trvanie, pevnou súčasťou boli predmety s nástrojovou praxou: organ alebo harmónium a husle - poobede vyučoval na Mestskej hudobnej škole. Nedisponujeme však podrobnými informáciami o prvých šiestich rokoch pedagogickej práce J.Brabca. Istá zmena v informovaní, resp. podrobná evidencia umeleckej činnosti nastala, až po odchode M.Moyzesa, kedy ho v riadiacej funkcii vymenil práve Josef Brabec. Ten ako správca školy (riaditeľ) vypracoval každoročné informácie o činnosti školy, ktoré boli vydané aj prešovským vydavateľom. Vďaka nim (nedochovali sa však kompletne) vieme zistiť jednak koncertné, rozhlasové, ale aj organizačné aktivity z 2.polovice prešovského pobytu Jozefa Brabca a jeho kolegov. Jozef Brabec sa veľmi rýchlo adaptoval pre potreby provinčného mesta, ktoré malo značnú tradíciu vo výchove hudobníkov. Napokon aj škola mala jasnú víziu: hudba je krásno, chceme to krásno zasiahť do detských duší, píše J.Brabec v úvode Výročnej správy z roku 1934²¹. Tento pedagóg sa už od začiatku riadenia školy ukázal ako výborný stratég. Vypracoval novú štruktúru (osnovu) vyučovania hudobnej inštitúcie, vopred stanovil subvencie a dlhodobo sa opieral o pomerne veľký záujem detí a ich rodičov. Svoje estetické a umelecké názory formoval v tesnom zväzku s aktuálnymi problémami utvárajúcej sa slovenskej kultúry, ktorá mala demokratizujúce tendencie v zmysle jeho slov: „ dávno minula doba, kedy umenie hudobné bolo výsadou aristokracie“. A tak od vzniku Mestskej hudobnej školy, až do polovice 50-tych rokov verejné produkcie Mestskej hudobnej školy tvorili jadro hudobného života mesta Prešov²². J.Brabec po krátkej odmlke oslovil k spolupráci aj svojho predchodcu Mikuláša Moyzesa, ktorému ponúkol riadiť výsostne umelecké otázky a tie organizačné si ponechal na svojich pleciach. Spolu s dr.Stanislavom Treybalom a tajomníkom Júliusom Žilkom vytvoril J.Brabec pre plynulé fungovanie Mestskej hudobnej školy nové organizačné zázemie. S príchodom J.Brabca hudobná škola získala veľa. Prispel k tomu, aby jej kuratórium zrušilo nevýhodné zmluvy a zaslúžil sa, aby škola, ktorá si doteraz prenajímala triedy na štyroch

²⁰ B.Holeček, pražský rodák, bol zároveň vedúci hudobného vysielania a riaditeľ košickej pobočky Rádiožurnálu.

²¹ BRABEC, J. - MOYZES, M. (1934): *Výročná zpráva 1933-1934. Mestská hudobná škola v Prešove*. Prešov: sine editor.

²² KOČIŠOVÁ, R. Estetické a spoločenské východiská Mestskej hudobnej školy v Prešove (1921).In: *Súradnice estetiky a umenia* V., s.241.

miestach Prešova v roku 1935 prešla do vlastnej budovy²³. „Do nového domova“, tak znie názov článku vo výročnej správe, písaného jedným z učiteľov hudobnej školy, Mikulášom Strauszom²⁴. 1.septembra 1935 sa začal školský rok Mestskej hudobnej školy v Prešove v nových priestoroch prestavanej nemocnice, tým škola zaznamenala ďalší vzostup. Odvtedy sa tieto priestory Mestskej hudobnej školy dodnes využívajú v prospech základného umeleckého školstva.

Foto: Josef Brabec v mladších rokoch. Zdroj: Archív Konzervatoře P.J.Vejvanovského²⁵, kde v minulosti pôsobil.

J.Brabec vypracoval novú koncepciu vyučovania hudobných predmetov, podľa ktorej sa vyučovalo na prešovskej hudobnej škole niekoľko desaťročí. Nová osnova Mestskej hudobnej školy bola platná od školského roku 1935/36. V nej rozdelil elementárne vyučovanie hudby do jednotlivých oddelení na: I.Prípravné, II.Hlavné, III.Vedľajšie, IV.Rytmiku a V.Prípravu ku štátnym skúškam. Jednoročná príprava pre 6-7 ročné deti v prípravnom ročníku, predchádzala celému vyučovaniu hudby vo forme rytmických hier, sluchových cvičení a spevných začiatkov. V hlavnom oddelení sa vyučovali: husle, klavír, organ, sólový spev a skladba a to až v 12.ročníkoch, rozdelených na nižší, stredný a vyšší stupeň. Vo vedľajšom oddelení sa vyučovala: intonácia, elementárny a zborový spev, náuka o hudbe, harmónia, dejiny hudby, hudobné formy a dychové nástroje. Oddelenie rytmiky malo vyučovať podľa najmodernejších zásad spojenia telesnej a hudobnej výchovy, metódou švajčiarskeho hudobníka a pedagóga Émila Jacquesa Dalcrozeho (1865-1950). Prípravu ku štátnym skúškam absolvovali žiaci vyššieho stupňa (IX.-XII.ročník). Touto jasnou koncepciou o organizovaní voľnočasového hudobného školstva J.Brabec vybudoval podmienky pre modernú skupinovo-individuálnu formu vyučovania medzivojnovaj hudobnej výchovy na východe Slovenska.

²³ ŽILKA, Július.1941. 20 rokov Mestskej hudobnej školy v Prešove. In: *Výročná správa za šk.rok 1940/41*. Prešov: J.Nižník, s.5.

²⁴ BRABEC, J. (1935): *Výročná zpráva 1934-1935. Mestská hudobná škola v Prešove*. Prešov: Minerva, s. 5.

²⁵ Za zaslanie fotografie ďakujeme riaditeľovi Konzervatoře P.J.Vejvanovskému, Mgr. Václavovi Křivánkovi.

Celkovo sa J.Brabec postaral o rozkvet a stabilizáciu školy, z pôvodných štyroch učiteľov sa kolektív rozrástol na 9-členný, ktorý vyučoval 263 žiakov.

Bohatá je aj koncertná činnosť J.Brabca ako huslistu a komorného hráča. Všeobecne koncertná činnosť Mestskej hudobnej školy (v rokoch 1932 – 1938 a neskôr) pokryla väčšinu hudobných potrieb Prešova. J.Brabec tu účinkoval v architektonicky a akusticky významných a kľúčových budovách: 1. v Sále starého kolégia, kde sa uvádzali tematické koncerty, ako napr. Večer A.Dvořáka (1934), Oslavy na počesť J.S.Bacha a G.F.Händla (1935), Večery slovenskej hudby (1935, 1937), Večer V.Nováka (1938), Večer J.Brahmsa (1938), a i., 2. Veľká sála Čierneho orla, kde sa koncerty konali na počesť viacerých osobností politického života alebo pri príležitosti rôznych spoločenských udalostí: napr. Oslavy narodenín prezidenta T. G.Masaryka, E. Beneša (1938), a po 3. J.Brabec uvádzal aj husľové skladby v početných vystúpeniach v živom vysielaní Košického rozhlasu, či v mestských divadlách. Už roku 1934 si J.Brabec na koncerte organizovanom ženským spolkom Živena pripomenul svoje 200-sté vystúpenie v Prešove!²⁶ (A to aktivity Prešovského rozhlasu sa naplno rozvinuli až po Brabcovom odchode z Prešova). Pri štúdiu súpisov koncertov a košických rozhlasových živých vysielaní možno skonštatovať, že J.Brabec a jeho kolegovia, a ďalší sóloví inštrumentalisti vystupovali počas školského roka takmer každý druhý týždeň s programom závažných skladieb klasickej hudby. J.Brabec mal vo svojom repertoári: husľové koncerty W.A.Mozarta (D dur, A dur), L.v.Beethovena (D dur), F.M.Bartholdyho (e mol), husľové sonáty G.Ph.Händla, J.B.Foerstera, C.Francka (A dur), M.Sch.Trnavského (g mol), husľové sonatíny a ďalšie poetické skladby, napr. Dvořákova Sonatína op.100, Schubertovu Sonatínu (g mol), Smetanov cyklus Z domoviny, Sukove 4 kusy op.17 pre husle a klavír. Najčastejšie ho sprevádzal talentovaný klavirista a kolega (po J.Brabcovom odchode riaditeľ Mestskej hudobnej školy) Michal Vilec. Okrem vlastnej koncertnej činnosti sa J.Brabec postaral o koncerty svojich odchovancov – huslistov, resp. koncerty aktuálnych žiakov hudobnej školy. Ich verejné vystúpenia boli pod vedením pedagógov prínosom na viacerých interných večierkoch v budove školy, v priestoroch starého kolégia a ev.gymnázia, v ďalších školách a kultúrnych domoch aj mimo Prešova (napr. v Sabinove a Bardejove).

Komorná hudba zaznievala v Prešove rovnako často. Koncerty Prešovského kvarteta, kde J.Brabec hral prvé husle, rovnako zaznamenali veľký ohlas. Tvorili ho: Josef Brabec (1.husle), J.Stein²⁷/ František Chodura (2.husle), V.Ditrich (viola), Bohumil Šindler/ Oldřich Musil (violončelo). Ako umelecký vedúci mal pravdepodobne vplyv na voľbu repertoáru, Prešovské kvarteto v rokoch 1934-1938 odohrало sláčikové kvartetá: K.D.v. Dittersdorfa, J.Haydna, W.A.Mozarta, V.J.Veita, ale aj skladby A.Dvořáka, alebo M.Moyzesa. V Prešove účinkoval J.Brabec aj v klavírných triách, v zložení: J.Brabec husle, B.Šindler violončelo, M.Vilec klavír alebo v zostave J.Brabec husle, O.Musil violončelo, M.Vilec klavír, taktiež (J.Brabec, A.Paulus, M.Strausz), v klavírných kvartetách (J.Brabec husle, F.Chodura viola, O.Musil violončelo, M.Vilec klavír), sláčikových sextetách (J.Brabec, J.Bregner husle, dr.P.Kissóczy – statkár z Popradu a Fr.Chodura violy, E.Hobinka a O.Musil violončelá) – toto zoskupenie, ktorému vypomohli profesori z Kežmarku, zahrало počas Brahmsovho večera 21.5.1938 Brahmsovo sexteto, op.16. Jednoducho umelecká a koncertná činnosť pedagógov Mestskej hudobnej školy bola v rokoch ich prešovského pôsobenia: Josefa Brabca (1926-1938), Mikuláša Strausza (1930-1937) a Michala Vileca (1933-1945) pre mesto Prešov kľúčová.

²⁶ Ako to vyplýva z viacerých novinových článkov a výročných správ, J.Brabec si viedol o svojich verejných sólových a komorných vystúpeniach podrobnú evidenciu. Tá dokladá, že v rokoch 1927-1932, teda v období, pokiaľ ešte nebol vo vedúcej funkcii prešovskej hudobnej školy, v košickom rozhlase (v priamom vysielaní) účinkoval úctyhodných 87-krát, pozri bližšie: BOSÁK, A. 1950. Hudební školství - Padesátiny Josefa Brabce. In: *Hudební rozhledy*. Roč.2, č.6., s.157.

²⁷ Uvádzaný aj ako kapitán (kpt.).

Pod názvom Prešovská filharmónia založil a dirigoval J.Brabec aj symfonický orchester v Prešove. Muzikantský základ Prešovskej filharmónie tvorili absolventi prešovských učiteľských ústavov a českých konzervatórií. Toto teleso vzniklo o pár rokov skôr ako prvé pokusy Košickej filharmónie v sezóne 1934-35²⁸. Avšak nezaujím prešovského publika o stále koncerty, nevyhranený repertoár a taktiež aj nedostatok kvalifikovaných inštrumentalistov, sa podpísali pod relatívne krátke trvanie Prešovskej filharmónie (1932-1935).

J.Brabec zahájil v Prešove aj svoju publikačnú činnosť v oblasti husľovej pedagogiky. Počas svojho pôsobenia v Prešove vypracoval a aj vydal (1938) v Nakladateľstve Ernesta Ungára²⁹ svoju prvú učebnicu husľovej hry: Husľovú školu pre začiatočníkov op.10^{A-D}, ktorá obsahuje štyri zošity (1-4). Na frontispise každého zošitu sa nachádza predhovor (predmluva) inšpektora hudobných škôl, prof. Mikuláša Schneidera-Trnavského, ktorý veľmi kladne hodnotí postupnosť krokov od prstokladov v durových a molových stupniciach, až ku „vedomému tvoreniu intervalov“. Oceňuje aj početné zaradenie národných piesní, ktoré paralelne kráčajú s učivom technickým. Jednotlivé piesne ľudové, pololudové, ale aj umelé sú rozpísané v úprave pre dvojce huslí (huslistov): žiaka a pedagóga. V 4.zošite upúšťa od dvojhlasu, intervalovú hru dopĺňa o stupnicové rady a k nim radené technické cvičenia (tzv. cvičebné spôsoby). Jednotlivé piesne podpisuje aj textom. Vybrané piesne české, moravské, myjavské, oravské, ale aj šarišské, včlenil J.Brabec do aktuálnych technických cvičení. Celkovo považuje M.Sch.Trnavský husľovú školu J.Brabca za premyslenú, podporenú bohatými pedagogickými skúsenosťami.

V decembri 1938 sa mal stať Josef Brabec riaditeľom Mestskej hudobnej školy v Košiciach, ale k prestupu z Prešova do Košíc nedošlo. Za riaditeľa košickej hudobnej školy bol zvolený maďarský kandidát L.Drumár³⁰, podporený maďarskou stranou. A potom udalosti nabrali rýchly spád, pod vplyvom narastajúceho nacionalizmu, mnohí českí hudobníci v roku 1938 boli nútení opustiť teritórium vznikajúceho Slovenského štátu – medzi nimi aj J.Brabec. Ten naďalej pôsobil vo vedúcich pozíciách základného hudobného školstva a to vo Valašskom Meziříčí, Uherském Brodě, Ostrave a Kroměříži a rovnako naďalej umelecky pôsobil ako člen valašského a uherskobrodského sláčikového kvarteta. Jedna jeho príležitostná inštruktívna skladba sa viaže na Slovensko, je autorom Fantázie pre husle op.3 na motívy slovenských národných piesní. Skladba vznikla v Brabcovom ranom období jeho prešovského pôsobenia, ešte pred napísaním husľových metódik.

Zoznam literatúry

BOSÁK, Aleš. Hudební školství - Padesátiny Josefa Brabce. In: *Hudební rozhledy*. Roč.2, č.6/1950. s.157.

BRABEC, J. *Výročné zprávy Mestskej hudobnej školy v Prešove z rokov: 1933-1934, 1934-1935, 1935-1936, 1936-1937, 1937-1938*. Prešov: Minerva.

10 LET FILHARMONIE NA KLADNĚ 1922 – 1932.

²⁸ POTEĎROVÁ, Mária. 1980. Košická filharmónia 1934-1935. In: *Hudobný život*. Bratislava: Slovkoncert., Roč.XII., č.14, s. 8. Bratislava: Slovkoncert.

²⁹ Kontakty J.Brabca na české prostredie dokumentuje, že sadzbu notovanej školy hry mu vyhotovila Průmyslová tiskárna v Prahe.

³⁰ Telefonický korešpondent oznamuje v článku Telefon berendelt városatyák segítésével igazgatóhelyettesnek választottak a kassai zeneiskolába egy képesítésnélküli tanítót (Kassa). In: *PRAGAI MAGYAR HÍRLAP* (3.10.1936), na s.2, že škola so značným deficitom, mala pôvodne zvoliť J.Brabca, navrhovaného českými intelektuálmi v Košiciach, ale ich návrh bol prehlasovaný.

KOČIŠOVÁ, Renáta. Estetické a spoločenské východiská Mestskej hudobnej školy v Prešove (1921). In: *Súradnice estetiky, umenia a kultúry V*. Prešov: FF Prešovskej univerzity v Prešove. 2020. s.230-244.

POTEMROVÁ, Mária. Košická filharmónia 1934-1935. In: *Hudobný život*. Bratislava: Slovkoncert., Roč.XII., č.14/1980., s. 8.

SPÁČILOVÁ, Jana. [heslo Josef Brabec]. In: *Český hudební slovník osob a institucí*. 2015. [online]. [cit. 2020-10-08]. Dostupné z:

https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=7294

ŠOURKOVÁ, Anna. [heslo Josef Brabec]. In: *Biografický slovník českých zemí*. Praha: AV ČR. 2019. [online]. [cit. 2020-10-08]. Dostupné z:

http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/BRABEC_Josef_30.1.1900-20.12.1977

ŽILKA, Július. 1941. 20 rokov Mestskej hudobnej školy v Prešove. In: *Výročná správa za šk. rok 1940/41*. Prešov: J.Nižník, 16s.

Prešovské obdobie hudobného pedagóga a huslistu Josefa Brabca - jeho estetické, koncertné a pedagogické ideály.

Súhrn

Husľový interpret, hudobný pedagóg a organizátor medzivojnového a povojnového československého hudobného školstva Josef Brabec (1900-1977) dosiahol prvé úspechy na Mestskej hudobnej škole v Prešove (1926-1938). V šarišskom mestečku sa Kladenský rodák čoskoro prepracoval do povedomia hudobnej verejnosti, pretože pravidelne vystupoval ako sólový a komorný hráč, viedol husľové triedy a tu začal aj s písaním prvých metodík hry na husle. V organizačnej práci, na poste správcu (riaditeľa) hudobnej školy, pripravil reformu osnov vo výuke hudby, výrazne rozšíril počty žiakov a učiteľov. Jeho zásluhou získala Mestská hudobná škola v Prešove aj svoje stále priestory. Krátku, ale významnú etapu pre hudobný život mesta znamenalo aj založenie Prešovskej filharmónie, ktorej bol dirigentom. J.Brabec pôsobil v silnej hudobnej zostave kolegov, ktorí boli nielen pedagógovia a interpreti, ale prejavili sa aj skladateľsky. J.Brabec má na konte niekoľko husľových skladieb z tohoto obdobia, jedna jeho príležitostná inštruktívna skladba sa inšpirovala slovenskou ľudovou piesňou.

Ideas of Josef Brabec on aesthetics, concert and music activities presented during his stay in Prešov

Summary

Josef Brabec (1900 – 1977) was a violinist, music educator and organizer of music education in Czechoslovakia between two wars and after the second world war. He was born in the Czech city of Kladno and achieved success, fame and recognition among the music audience in the City Music School in Prešov (Šariš region – East Slovakia) where he acted in 1926 – 1938. There he was giving regular performances as a solo and chamber violinist, lessons in the violin classes and wrote first manuals on methods of teaching the violin playing. As the principal of the Prešov City Music School he succeeded to reform the curricula for music classes and enlarge considerably the number of students and teachers. Thanks to his arduous effort the school acquired long-term premises necessary for its normal functioning. A remarkable period

in the then music life was connected with the foundation and short existence of the Prešov Philharmony whose conductor Josef Brabec was. He worked in a great team of musicians who were able to combine teaching, performing and composing activities. As well as them Josef Brabec wrote several violin compositions one of them being inspired by a Slovak folk song.